

פרק ראשון

1. א.

(1) ההתחייבות של אלוהים לאברם היא לתת לו צאצאים, ושאותם צאצאים ירשו את ארץ כנען.

(2) בפסוק ח אברהם מפקפק לכאורה באלוהים ושואל אותו "במה אדע כי אירשנה", כלומר הוא לא משוכנע שצאצאיו אכן ירשו את ארץ כנען. אלוהים מתחייב להעניק לצאצאיו של אברהם את ארץ כנען, ומכאן שפסוק זה הוא תשובה למה שאומר אברהם בפסוק ח.

1. ב.

(1) הסיבה לעיכוב בהבטחתו של אלוהים לאברם היא שהעם האמורי לא חטא מספיק על מנת שאלוהים יוכל להעניש אותו ולגרש אותו מהארץ.

(2) קושי מוסרי העולה מתוך הפסוקים הוא: מדוע צאצאיו של אברהם ישועבדו על לא עוול בכפם?

1. ג.

(1) הלקח של צאצאי אברהם ללמוד הוא שעליהם לקיים את מצוות האל, שאם לא כן הם עלולים להיות מגורשים כמו שאר עממי כנען.

(2) בפרק י"ח הדרישה המפורשת של אלוהים מצאצאי אברהם היא ללכת בדרכי האל ולעשות צדקה ומשפט.

2. א.

בין הרועים נדרשת עבודת צוות - על פי הבאר הייתה אבן גדולה במיוחד שכל הרועים היו צריכים להתאסף ביחד ולהזיז אותה ביחד.

אהבה ממלאת את האדם בכוח - כאשר ראה יעקב את רחל הוא הצליח להזיז בכוחות עצמו את אותה אבן גדולה שכל הרועים היו צריכים להיאסף ביחד על מנת להזיז אותה.

אדם אוהב נוהג ברכות וברגישות - כאשר יעקב ראה את רחל הוא חיבק אותה, נישק אותה ואף בכה.

2. ב.

(1) לבן גרם ליעקב להרגיש שהוא מגיע למקום בטוח:

- כאשר לבן שומע שיעקב מגיע, הוא ממהר אליו, רץ אליו ומנשק אותו.

- לאחר חודש ימים שיעקב נמצא בבית לבן, לבן מציע לו משכורת.

(2) לבן מרמה את יעקב שנמצא בביתו:

- כאשר יעקב מציע לעבוד 7 שנים עבור רחל, לבן אינו מסכים באופן מפורש, אלא רק אומר ליעקב שעדיף לו לתת את רחל ליעקב ולא לאיש אחר.

- בליל הכלולות של יעקב, לבן מנצל את זה שיעקב שיכור וכן את העובדה שהיה חשוך בחוץ, ולבן מכניס לאוהלו של יעקב את לאה במקום את רחל.

2. ג.

(1) יעקב מגיב בשתי צורות שונות. בפסוק כ"ה, יעקב כועס על לבן ושואל אותו מדוע הוא רימה אותו ונתן לו את לאה במקום את רחל. לעומת זאת, בפסוק כ"ח, יעקב משלים עם המצב ומוכן לעבוד 7 שנים נוספות עבור רחל.

(2) על פי המדרש, לאה מזכירה ליעקב שגם הוא רימה את אביו. כאשר יצחק אביו של יעקב חשב שעשו בנו הוא זה שעומד מולו, וקרא ליעקב עשו, יעקב ענה לו שהוא אכן עשו. כך פעלה גם לאה. יעקב קרא לה רחל - והיא ענתה כאילו היא רחל. בכך, נראה שיעקב נענש מידה כנגד מידה.

3. א.

- (1) שני האישים שאותם פוגש יוסף בבית הסוהר, הם שר המשקים ושר האופים. העניין המשותף לשניהם הוא ששניהם חלמו בלילה חלום, הם אינם מצליחים לפתור אותו והם מוטרדים בשל כך.
- (2) בסופו של דבר, פרעה החזיר את שר המשקים לעבודתו, ואילו את שר האופים הוא תלה.

3. ב.

- (1) שר המשקים מוסר כי חלם שהוא מחזיק בגפן, והגפן מתחילה לפרוח. הדבר משדר מסר אופטימי, ונראה שהדבר גורם ליוסף לחשוב על פתרון אופטימי ל חלומו של שר המשקים.
- לעומת זאת, שר האופים חולם שהוא מחזיק את מאכליו של פרעה בתוך סל שעל ראשו, והעוף בא ואוכל את מה ששייך לפרעה. יוסף מבין מכך ששר האופים הוא ככל הנראה מתרשל גם במציאות בקיום תפקידו, ולכן חוזה לו סוף טרגי.
- (2) המוטיב של 3 ימים חוזר בשני הסיפורים. בסיפור הראשון הגפן מצמיחה 3 ענפים, ואילו בסיפור השני על ראש השר ישנם 3 סלים. בעוד 3 ימים עתיד להיות יום ההולדת של המלך, ומכאן יוסף מבין שעוד 3 ימים הוא יחרוץ את גורלם של שני השרים.

3. ג.

- (1) בפרק ל"ז יוסף נמצא במשבר, כאשר האחים זורקים אותו לבור ולא מקשיבים לקול תחנוניו. בפרק שלנו שני השרים נמצאים במשבר, אבל יוסף בתור מי שהיה נתון בצרה ואף אחד לא הקשיב לו, מגלה רגישות כלפי השרים ומציע להם את עזרתו.
- (2) כאשר יוסף פותר לשר המשקים את חלומו הוא מבקש ממנו, שלאחר שיראה שפתרון החלום נכון, ושהמלך אכן ישחרר אותו מהכלא, שלא ישכח אותו ויאמר עליו כמה מילים טובות באוזני המלך כדי שהמלך ישחרר את יוסף מן הכלא. אנו שומעים שלאחר ששר המשקים משתחרר מהכלא, הוא שוכח את יוסף ולא מספר לפרעה על יוסף כלל וכלל.

פרק שני

4. א.

(1) שתי מגבלות המוטלות על העם לפני מעמד הר סיני:

- לא להתקרב להר בזמן המעמד.

- לא לקיים יחסי מין עם נשותיהם 3 ימים קודם למעמד.

(2) עם ישראל נדרש להגיע טהור ומכובד לקראת המעמד, ולכן חלים עליו איסורים אלה.

4. ב.

(1) יחס מיוחד: "ואתם תהיו לי ממלכת כוהנים וגוי קדוש..." - אלוהים ייתן לעם ישראל יחס מיוחד ויבדיל אותו משאר העמים.

דרישות: "אם בדרכי תלכו ואת מצוותי תשמרו" - כדי שאל יקיים את התחייבותו כלפי העם, העם נדרש ללכת בדרכי האל ולהקשיב למצוותיו.

(2) אלוהים הטיל חובות מיוחדים על עם ישראל, כיוון שזהו העם הנבחר. בתור שכזה, העם נדרש לרמה מוסרית וערכית גבוהה מאוד, שכן הוא זה שהולך לייצג את אלוהים עלי אדמות.

4. ג.

(1) הקושי הוא מדוע התורה משתמשת במילים "ביום הזה" במקום "ביום ההוא"? הרי את הסיפור קוראים הקוראים בדיעבד.

(2) על פי דברי המדרש השימוש במילים "ביום הזה", בא להדגיש את שותפות הגורל של עם ישראל בכל הזמנים. בכל דור צריכה להיות הזדהות מוחלטת עם יציאת מצרים וכל אדם צריך להרגיש כאילו הוא עצמו יצא ממצרים.

5. א.

(1) מה שגרם למצוקה של העם, היה שמשה התעכב על הר סיני לזמן ממושך ובני ישראל לא ידעו מה קרה לו ומה עלה בגורלו.

(2) המצוקה של העם נפתרה, בכך שהעם פנה לאהרון ואמר לו: "קום עשה לנו אלוהים אשר ילכו לפנינו..." כלומר, העם מצא תחליף למשה.

5. ב.

(1) שתי התשובות לשאלה מי הוציא את עם ישראל ממצרים הן משה או עגל הזהב. הכתוב בפרק ו' מחמיר את התנהגות העם, מפני שמפסוקים אלה ברור שאלוהי ישראל הוא זה שהוציא את עם ישראל ממצרים והעם מתנהג בכפיות טובה.

(2) לדעתי הכתוב בפסוקים אלה ממתן את הביקורת המופנית כלפי העם כיוון שמתוך הנאמר בפסוקים אלה ברור שלמשה יש חלק משמעותי ביותר בהוצאת בני ישראל ממצרים: "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה, נִטָּה אֶת-יְדָדָךְ עַל-הָיִם; וַיֵּשְׁבוּ הַיָּמִים עַל-מִצְרַיִם, עַל-רֶכְבּוֹ וְעַל-פָּרְשָׁיו".

5. ג.

(1) אחד מהטיעונים שבהם משתמש משה כדי להגן על העם מפני זעמו של אלוהים הוא שאם אלוהים יהרוג את בני ישראל במדבר הדבר עלול להצטייר בעיני מצרים, כאילו אלוהים לא מסוגל להוליך את עמו במדבר: "למה יאמרו מצרים ברעה הוציאם להרוג אותם במדבר..."

(2) בפסוק י"ג מזכיר משה לאלוהים את ברית האבות, ואת הבטחתו להם שירבה את זרעם. ההבטחה מקבלת משנה תוקף לאחר סיפור עקידת יצחק, שלאחריה נשבע אלוהים לאברהם שבזכות זה שעמד במבחן הקשה, הוא יעניק לו צאצאים רבים. עם אלוהים יהרוג עכשיו את בני ישראל, הוא יפר את שבועתו זו.

א.

(1) חברת המופת נוצרת בכך שהחקלאי קוצר את שדהו ועליו להשאיר את פאת השדה בלתי קצורה. מטרת החוק היא לאפשר לעניי החברה להגיע ולהשתמש בשיבולים שלא נקצרו, ובכך מצטמצמים הפערים החברתיים.

חוק נוסף מתייחס לכרם. כאשר האיכר בוצר את הענבים, אסור לו להרים את הענבים הבודדים שנפלו על הקרקע והוא מחויב להשאיר אותם עבור עניי החברה. גם חוק זה דואג לכך שהעניים יוכלו להמשיך להתקיים.

(2) חברה שבה אנשים לא נוטרים טינה וחברה שבה אנשים לא עושים לאדם אחר את מה שלא היו רוצים שיעשו להם, היא חברה שנעים הרבה יותר לחיות בה, ולכן ניתן לכנות אותה "חברת מופת".

ב.

(1) יצר לב האדם רע מנעוריו בא לידי ביטוי בחוק שאוסר לקלל חרש ולתת לפני עיוור מכשול. יש משהו מכוער במיוחד כאשר מנצלים חולשה או מום של אדם מסוים כדי להשתמש בו כנגדו, וכיון שיצר לב האדם רע מנעוריו, הוא עלול להתנהג בצורה בלתי הולמת.

בנוסף, החוק מתייחס למצב שבו מעסיק איננו משלם לשכיר את שכרו בזמן. הדבר עלול להביא לפגיעה קשה מאוד בשכיר העני, ולכן מעסיק שהתנהג בצורה כזאת מוכיח שיצר לב האדם רע מנעוריו.

(2) החזרה על הביטוי "אני ה'", מטרתה להזכיר לבני אדם שגם אם הם חושבים שאחרי התנהגות רעה הם יוכלו להתחמק מעונש, עליהם לזכור שאלוהים רואה אותם בכל מקום, הוא המקור שיוצר את החוק, והוא לא יהסס להעניש את מי שיעבור עליו.

פרק רביעי – אנסין

א. יריחו הייתה עיר מבוצרת מוקפת בחומה גדולה וחזקה ולכן הסיכוי של בני ישראל להכניע את העיר נראה היה קטן מאוד עד אפסי. במהלך 6 ימים עשו בני ישראל בכל יום סיבוב אחד סביב העיר יריחו. ביום השביעי הקיפו את העיר 7 פעמים, תקעו בשופרות, ואז באופן ניסי נפלו חומות העיר, כנגד כל הסיכויים.

ב. מי שמוחרג מחוק החרם הם :

- רחב הזונה ומשפחתה, וזאת בשל שעזרה למרגלים ששלח יהושע להימלט ובכך הצילה את חייהם.

- את כלי הזהב, כלי הכסף וכלי הנחושת אין להשמיד, אלא צריך לקחת אותם כשלל עבור אלוהי ישראל.

ג. הסיבה ליחס המיוחד שאליו זוכה רחב הזונה, והעובדה שאיננה מושמדת יחד עם שאר בני עמה היא שכאשר יהושע שלח מרגלים לבדוק את ארץ כנען, וחיילי המלך כמעט תפסו אותם, רחב החביאה את המרגלים ובכך הצילה אותם, ולכן הם נשבעים לה שכאשר יגיעו לכבוש את הארץ, הם לא יפגעו בה ובמשפחתה.